

Якби не сон

Розтріпані чорні коси зміїлися по її обличчю, благаючий погляд пронизував мене до кісток, посинілі вуста мовчки шепотіли. Я боявся поворушитися, жах прикував мене до ліжка. У горлі важким клубком застряв крик. Прокинутися, прокинутися за будь-яку ціну! Тільки не бачити б більше цього марева. Вона розтулила губи, і цього разу я чітко почув: «Ти пам'ятаєш мене?». Я хотів щось відповісти, але голос став більше не підвладний мені, і я провалився крізь темряву.

Прокинувшись на підлозі, довго намагався згадати, як тут опинився. Мабуть, я таки справді падав. Холодна вода з-під крана привела мене до тями. Я оглянув у дзеркалі своє бліде відображення і похмуро відзначив, що воно нічим не краще за обличчя, що було уві сні.

Після смерті Насті я втратив спокій. Я бачив її скрізь: на роботі, у громадському транспорті, у парку. Вона відвідувала мене у снах, і кожного разу я відчував, що їй потрібна допомога, чув, як вона мовчки мене благає. Проте я не міг зрозуміти, чого вона хоче, чому відвідує мене, перетворюючи моє життя на суцільний психоз.

Тієї ночі я більше не заснув.

*

Системний блок немилосердно гудів і давив на нерви. Робота в офісі кипіла, а моє завдання не просунулось і на міліметр. Гора не підписаних документів мертвим тягарем лежала на столі. Мені здавалося, що моя голова гуде не гірше системного блоку і ось-ось розірветься. Я механічно сьорбнув уже давно похололу гидку каву з пластикового горнятка. Гидке дешеве пійло! Від нього ще дужче хотілося спати.

Щоб побороти втому і сонливість я вирішив розім'яти ноги і пройшовся кабінетом. Біля стіни стояв широкий книжковий стелаж, на

поличках якого акуратно розташувалися папки з діловими паперами і кілька моїх улюблених художніх книг. На одній із полиць стояла її фотографія. Я навіть затримав на ній свій погляд. На світлині Настя життєрадісно посміхалася. Хто б міг подумати, що місяць по тому її не стане? Та раптом мені здалося, що фотографія заворушилась. Я затряс головою, щоб позбутися обману зору, проте він не зник. Я виразно бачив, як зблиснули її очі.

Відсахнувшись, я кинув рамку з фото, і воно голосно упало на підлогу. Скло дало тріщину, а рамка розкололася. Я налякано тримався за серце і хапав ротом повітря. Минуло кілька хвилин, коли я врешті заспокоївся і обережно поклав фотографію на місце. Вона більше не рухалась. Це вже переходило усілякі межі.

Пальці швидко знайшли в записній книжці потрібний номер. Я ні хвилини не сумнівався у тому, що варто подзвонити саме йому. Юрко знав мене з пісочниці, коли ми ще були жовторотою шпаною. Юрко був прагматиком, не вірив у привидів і ніколи не читав Гоголя. Він повинен знайти логічне пояснення моїм видінням, яке б не було пов'язане з потойбічним світом чи мертвими душами.

- Алло, Юрку? Старий, є розмова.

- Що на цей раз? – стривожився друг, він знав, що я не турбуватиму за дурниці.

Я нервово потер чоло, не знаючи, з чого почати, тому просто видихнув:

- Юрій... Здається, я... божеволію.

*

Ми сиділи на вулиці під шатром пива «Львівське» у дешевенькій брудній забігайлівці. Здійнявся сильний вітер, проте сидіти тут було все ж краще, ніж усередині, де тхнуло протухлою капустою.

Юрій мовчки попивав каву, яка покрилася білим нальотом з невимитого, надщербленого горнятка. Я до своєї навіть не доторкнувся.

- То як ти докотився до такого життя? – нарешті запитав друг, цідячи каву крізь зуби.

- Юро... Розумієш, я постійно бачу її... Настю... З тих пір, як її не стало, я втратив спокій. Сьогодні вночі вона запитала, чи я її пам'ятаю. Її щось турбує. Щось на тому світі не так, розумієш?

Мабуть, в цей момент я був схожий на ідіота з підпухлими червоними очима і невипрасуваною сорочкою, який маніакально доводить існування привида. Юрій скептично звів брови.

- Хочеш сказати, що це як у американських трилерах? Тебе переслідує її душа?

Я відвернув голову. Мені було неприємно обговорювати такі речі, тим більше тоді, коли я бачив, що Юра не ставиться до цього серйозно.

Помітивши моє сум'яття, друг посерйознішав.

- Слухай, чувак... Таке буває... Це в тебе нервово. Візьми відпустку, гайни кудись за кордон, і все мине само собою, - у його голосі читалося щире співчуття і бажання допомогти. Але мені такий план не підходив.

- Я не зможу. Чи ти думаєш, там вона мене не знайде?

Юрій нахмурився.

- Андрію... Ти мене вибач, але...

- Хочеш відправити мене до психіатра?! – він починав мене дратувати.
Юра явно не чекав на таку реакцію.

- Звичайно ні, - вибачливо пробурмотів він. – просто, якби ти звернувся до кваліфікованого спеціаліста...

- Я не божевільний! – цього разу я таки крикнув, тим самим абсолютно заперечуючи свої слова.

Кілька хвилин Юра здивовано витріщався на мене широко розплющеними очима, а тоді ковтнув слину і продовжив.

- Гарзд... Припустимо... Припустимо, таки існує зв'язок з мертвими.
То що ти збираєшся робити? Хочеш його обірвати?

Я метушливо стукав пальцями по столу, намагаючись згадати, як у фільмах герої знищували набридлих привидів. Але ж це була Настя... З одного боку я хотів її бачити, але з іншого... Перед очима постав той мертвотно-блідий колір лиця. Ні, для мене буде краще її не бачити. Але я повинен їй допомогти, я змушений. От тільки як?!

- У тебе безсоння, Андрію, - впевнено промовив мій друг. Я відповів йому дещо ошелешеним поглядом.

- Звідки ти...

- Ти не п'єш своєї кави. А це відколи? Не п'єш, бо хочеш нарешті виспатися. І у тебе синці під очима.

- А я тобі не казав, що всюди бачу свою мертву дівчину, ні? Ну то вибач. – я саркастично усміхнувся і відкинувся на кріслі.

- Ну все, старий, йди проспись. Прийми снодійне, як хочеш, - Юрко підвівся, накинув піджак і вже збирався було йти, як раптом докинув. – І не читай більше Гоголя. Нічого корисного це тобі не принесе.

*

Вона прийшла працювати до нас зовсім недавно. То була худенька хвороблива дівчина з довгим чорним волоссям, заплетеним у тугу косу. Вона була досить привабливою, але не виділялася ніякими особливими рисами, не вдягала відвертого екстравагантного одягу і майже не користувалася косметикою. Така собі сіра мишка.

Зате Анастасія була розумною і добре розбиралася у своїй справі, завжди вчасно справлялася з дорученими завданнями і часто витягала співробітників з халепи.

Я посідав вищу посаду, ніж вона, тож сам любив звалити на її плечі якусь особливо важку чи нудну роботу, знаючи, що лише вона може виконати її якнайкраще. Не раз траплялося, що Настя допізна сиділа за своїм столом, втупившись у комп'ютер і швидко стукала своїми тоненькими пальчиками по клавіатурі, з якої уже давно стерлися букви.

Удень вона приходила найшвидше за всіх, а виходила з офісу найпізніше. У кафетерії вона завжди обідала одна, тоді як за сусідніми столиками великими компаніями сиділи інші вичепурені працівниці з яскравим макіяжем і глибокими декольте.

Я часто ловив себе на думці, що спостерігаю за нею. Вона ж не звертала на мене ніякої уваги, так, наче я був для неї лише частинкою сірої людської маси, і лише мовчки виконувала мої вказівки, приносячи бездоганні результати.

Одного разу кафетерій був небачено забитий людьми. Я аж здивувався, скільки, виявляється, у нас є працівників! Вільне місце було лише біля Насті. Почуваючись як у дешевій мелодрамі, я попросив дозволу сісти біля неї. Дівчина підсунула до себе свою тацю і кивнула.

Минуло п'ять хвилин, а вона не сказала ні слова. Зрештою, я не витерпів і обережно завів розмову. Анастасія підтримала її, тож зовсім скоро ми розговорилися, наче давні знайомі. Вона виявилась дуже приємним співрозмовником і поділяла моє захоплення творчістю Гоголя та подібною літературою.

Радий, що нарешті знайшов однодумця, я запропонував їй поужити сьогодні разом. На якусь мить Настя зашарілася, але потім погодилась без тіні вагання. Ми домовились зустрітися після закінчення робочого дня: я мав заїхати за нею.

Всі наступні години мені працювалося надзвичайно легко. Я уже давно ні з ким не зустрічався, бо усе не мав ні часу, ні бажання на прекрасну половину людства. Мої спонтанні дії здивували навіть мене самого. Проте, я не покладав на цю вечерю ніяких надій і навіть не думав, що у нас вийде нормальне побачення.

Коли стрілки на циферблаті показали шосту, я зібрався і поспіхом повідомив Юрі, що не зможу до нього приїхати. Тоді вийшов на вулицю і сів у свою стареньку машину. Давно уже варто було придбати собі нову, але мені завжди не вистачало грошей на покупку.

Я під'їхав до її будинку. Анастасія уже сиділа на поламаний лавочці, так наче усе життя мене там чекала. На ній була скромна блакитна сукня. Тоді ми поїхали у затишне маленьке кафе, де був мінімальний ризик натрапити на когось із наших колег або знайомих. Тут грала заспокійлива повільна музика і було достатньо темно.

Анастасія спершу почувалася, як не у своїй тарілці. Я відчув себе винним, тому швидко вирішив виправити ситуацію і почав говорити усіякі небилиці. Вона уважно мене слухала, мовчки попиваючи свою каву. То була якісна і смачна кава, раніше мені не доводилось такої пити. Мені було цікаво,

чому Настя так часто мовчить. Здавалося, мовчання – то її улюблена відповідь.

Тоді ми розраховалися і я запропонував прогулятися містом, хоч поняття не мав, куди можна піти гуляти. Я був зайнятий роботою, тож тепер дуже здивувався, коли виявилось, що ми живемо у досить цікавому місті. Я запитав Настю, як їй вдається знаходити час на прогулянки, вона ж лише усміхнулася і сказала, що пам'ятає ці місця ще з дитинства.

Наступного дня на роботі Анастасія поводи́ла себе так, наче нічого й не сталося. Для мене це було досить дивно. Наступила п'ятниця. Коли я побачив Настю, то одразу ж помітив зміну у її поведінці. Сьогодні вона була похмура і дещо сумна. Я натякнув на зустріч і вона знову погодилась.

Увечері я отримав від неї повідомлення, у якому вона просила зайти до неї, бо почувала себе погано. Я швидко приїхав і невпевнено постукав. Двері мені відкрила ще біліша, ніж зазвичай Настя. Уперше вжитті я побачив її з розпущеним волоссям. Вона почала просити вибачення свій вигляд. Скоріше за все, у неї була простуда.

Мене запросили до кухні, де я взявся робити грог, адже той завжди допомагав мені, коли я хворів. Я надовго запам'ятав ту квартиру, бо вдруге опинився там на лише похороні. Анастасія всілася на крісло і мовчки за мною спостерігала. Коли вона пила друге горнятко, я помітив, що обличчя її набуває значно кращого кольору.

Я запитав, чи вона живе сама. Настя кивнула. Виявляється, її батьки живуть на другому кінці країни, куди переїхали, коли вона була ще маленькою, і лише зрідка навідуються. Раніше вона жила з бабусею.

Не знаю, чи від сп'яніння, чи через хворобу, але Настя раптово почала розповідати мені про своє життя. З розповідей я зрозумів, що у неї не має близьких людей і вона не спілкується з подругами.

Потім вона прихилилася до мого плеча. Я був дещо шокований, але по звичці обійняв її. Тієї ночі вона говорила надто багато, так, наче востаннє в житті. Через кілька тижнів її поховали.

*

Ні гарячий душ, ні келих червоного вина не принесли мені полегшення. До кінця дня голова боліла ще більше. Я ввімкнув телевизор, по якому транслювали нецікавий футбольний матч, вкрився ковдрою і спробував заснути. Проте, як тільки я почав поринати у сон, то мені перед очима постав цвинтар, розбитий надгробок і розрита могила. Її могила.

Я миттю зірвався з ліжка. У кімнаті все було як звично. Коментатор досі коментував нудний матч, у якому ще не забили жодного голу.

Крокуючи по кімнаті я намагався викинути з голови всі свої сни і видіння. Як мені хотілося спокійного життя! Можливо, це все справді просто невроз? Я ще не оговтався від її смерті... Але, з іншого боку, ті невидючі очі були такими живими ... І та червона кров, що запеклася на холодному, як лід, обличчі...

Щоб відволіктись від думок, я вийняв з полицки першу-ліпшу книгу і всівся читати. Книга виявилась старим пошарпаним виданням творів Гоголя. І твором, що відкривав збірку виявився «Вій». Що ж, нехай. Він абсолютно відповідав моєму настрою...

Проте, через півгодини читання я відкинув книгу. Вона вводила в депресію ще більше. Мрець, біля якого треба було провести три ночі! І вся ця нечисть... Не дивно, що смерть Гоголя стала не меншою загадкою, ніж його твори! Я з похмурою усмішкою згадав слова Юри, який сьогодні по обіді радив мені закинути читати такі книги.

Проте, я не міг цього зробити. Так само, як не міг припинити свої видіння.

*

Прошло ще кілька тижнів, перш ніж в моїй голові сяйнула жахлива і, водночас, божевільна думка. Речі, що я їх раніше просто не помічав, тепер здавалися абсолютно очевидними. Чому моя мертва дівчина дозволяла собі жити у моєму житті? Чому вона вибрала саме мене? Про що вона благала кожної ночі? Чому питалась, чи я її пам'ятаю? А що, як вона так і не перенеслася на той світ? А що, коли вона досі тут, з нами?.. З того світу ще ніхто не повертався.

Тепер я остаточно втратив сон. Я не з'являвся на роботу, не відповідав на дзвінки, і тільки коли Юрій ввірвався у мою квартиру, щоб пересвідчитись, чи я ще живий і прочистити мені мозок, я нарешті признався йому, і, в першу чергу, самому собі, про свої здогади і плани.

Я бачив, що від страху лице друга вкрилося потом, а зіниці розширились, як у п'яного.

І це не дивно. Яка ще реакція може бути у людини, якій запропонували розрити могилу?

*

Цвинтар. Численні миготливі вогники на могилах. Цвинтар, який я стільки разів бачив як у снах, так і наяву. Останнє пристанище тіла людського, коли його душа вже літає в небесах. А може, горить у пеклі.

Я ніколи не любив цвинтарів. Завжди почувався тут якимось чужим. Наче прийшов у гості без запрошення і господарі невдоволено зиркають на мене зі світлин на своїх кам'яних надгробках. Мертві не люблять, коли тривожать їх спокій. Але часом вони звертаються по допомогу до нас, живих. Просять, щоб ми полегшили їхні муки, або ж допомогли тим, хто застрів на дорозі до потойбічного світу. Щоб допомогли їм відійти.

Я не хотів втягувати Юрія у цю справу, але, коли він, ковтаючи слину, запропонував свою підтримку, я не міг відмовитися. Тут, у темряві, я не бачив його обличчя, проте знав, що воно аж світиться страхом, який він так старанно намагався приховати. І він, і я розуміли, що йдемо на злочин, який засуджують і люди, і релігія. І хоча Юрій погодився на такий вчинок, бо надіявся, що це останній шанс допомогти мені, я прийшов на кладовище не заради свого порятунку. Я прийшов, щоб допомогти їй.

Господи, невже вона настільки грішна, що ти не хочеш прийняти її до себе? Невже вона настільки втрачена? Я довго вбивав біль всередині себе, коли втратив її, але розумів, що на це твоя воля. Я не забув тебе, Анастасіє, не забув. Саме тому я тут.

Нарешті лопата вдарилась об щось тверде. Я став копати ще завзятіше. Піт котився градом, сорочка прилипла до тіла, проте я не зважав.

І ось вона. Дерев'яна труна, схожа на сотні тисяч таких же трун, що лежать у землі.

Я вагався. Ще можна відмовитись від задуму, передумати. Проте, тут я знову почув її голос. Він витав у повітрі, в той же час, як саме повітря уже було їй недоступне. Відкинувши сумніви, я відкрив могилу.

Все, що було далі, глибоко засіло у моїй пам'яті, мабуть, до самого скону. Я пам'ятаю, як Юрій обійняв мене, пам'ятаю, як по моєму обличчі текли сльози, як крик, що зародився в мені, вирвався назовні лише глухим стогоном.

Її тіло було перевернуте, так, наче вона корчилась у нестерпних муках. Кров запеклася на руках і на обличчі. Ось що я бачив всі ці місяці. Настя не померла, ні. Вона заснула. Заснула, щоб прокинутись в тісній домовині, під шаром землі, далеко від живих людей. Її крик чули лише

мертві. Проте ні - я також його чув. Вона думала про мене, думала, коли помирала такою жахливою смертю, не в змозі вдихнути свіжого повітря.

Ось, про що вона благала. Подарувати їй ковток повітря. Повітря, яке вже ніколи не наповнить її легень.

*

Наступні кілька днів я провів у гарячковому маренні. Під вечір п'ятого дня хвороба почала відступати. Я лежав у ліжку, перебуваючи на межі реальності і забуття. Заплющив очі, як раптом побачив перед собою промінь світла, що змусив мене примружитись. Вона нарешті йде туди, звідки не має вороття. І вона вдячна мені. Я це знаю. Прийми її до себе, Господи.

Вперше за стільки часу я заснув міцним сном.